

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

М.О. Лянной
(підпис) (ініціали та прізвище)

« 1 » 09 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІН
Нейрофізіологічні та неврологічні основи логопедії

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 016 Спеціальна освіта (016.01 Логопедія)

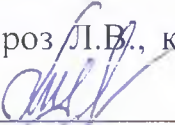
перший (бакалаврський) рівень

Мова навчання: українська

Погоджено науково-
методичною комісією ННІФК
Протокол № 1 від 31.08. 2022 р.

Голова

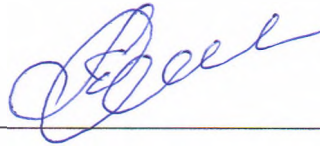
Л.В. Мороз, к.п.н., доцент

Розробники: Мороз Л.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри логопедії

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «26» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

Кравченко А.І., к.п.н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
2-й		2-й	
Семестр			
3-й		3-й	
Лекції			
26 год.		4 год.	
Практичні, семінарські			
-		-	
Лабораторні			
28 год.		4 год.	
Самостійна робота			
94 год.		140 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Загальна кількість годин - 150		Вид контролю: ЕКЗАМЕН	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітня компонента «Нейрофізіологічні та неврологічні основи логопедії» є важливою складовою фахової підготовки майбутніх дефектологів-логопедів. Вона реалізує науково-природничий напрям професійної підготовки і спрямована на виявлення етіології, патогенезу, механізмів розвитку, структури та особливостей прояву мовленнєвих порушень людини, пов'язаних із ураженням нервової системи.

У результаті вивчення курсу здобувачі розширяють і поглиблюють знання щодо: будови і функціонування нервової системи людини на різних рівнях її організації; набувають знань про особливості вищої нервової діяльності людини; особливості функціонування мовленнєвої функціональної системи людини в нормі та патології; особливості механізмів розвитку, клінічного прояву та діагностування основних мовленнєвих порушень залежно від рівня ураження нервової системи; особливості диференціальної діагностики, консультування та супроводу осіб із порушеннями мовлення нейрофізіологічного та неврологічного генезу. А також навчатися застосовувати отримані знання при вивченні інших дисциплін професійної підготовки.

Загальною **метою курсу** є формування необхідних знань про етіологію, патогенез, механізми розвитку, структуру та особливості прояву мовленнєвих порушень людини, пов'язаних з розладами нервової системи для кваліфікованого здійснення діагностичної, консультативної корекційно-розвивальної, реабілітаційної та навчально-виховної роботи.

Основними завданнями вивчення дисципліни є

- сприяти засвоєнню студентам теоретичних знань з основних розділів «Нейрофізіологічних та неврологічних основ логопедії»;
- формувати вміння здійснювати діагностування та диференціацію різних порушень мовлення внаслідок органічних та функціональних розладів НС;

- формувати вміння організовувати та здійснювати профілактичну, консультативну, корекційно-розвивальну, реабілітаційну та навчально-виховну роботу щодо порушень мовлення внаслідок органічних та функціональних розладів НС;

- сприяти оволодінню навичками застосовувати отримані знання та вміння в практиці здійснення професійної діяльності.

Опанування освітньою компонентою спрямовано на формування в студентів програмних компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК).

Загальні компетентності (ЗК): ЗК2-7, ЗК10.

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК): СК1-11, СК13-16, СК18.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для ефективного опанування освітньої компоненти важливим є попереднє опанування наступними дисциплінами: «Вступ до спеціальності», «Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики», «Мовленнєва і сенсорні системи та їх порушення», «Невропатологія».

3. Результати навчання за дисципліною

<p>Результати навчання (РН)</p>	<p>РН-2. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування конкретних задач спеціальної та інклюзивної освіти.</p> <p>РН-3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.</p> <p>РН-4. Застосовувати для розв'язування складних задач спеціальної освіти сучасні методи діагностики психофізичного розвитку дітей, критично оцінювати достовірність одержаних результатів оцінювання, визначати на основі їх інтерпретації особливі освітні потреби дітей та рекомендації щодо створення найоптимальніших умов для здобуття освіти.</p> <p>РН-6. Планувати освітньо-корекційну роботу на основі результатів психолого-педагогічної діагностики осіб з особливими освітніми потребами з врахуванням їхніх вікових та індивідуально типологічних відмінностей.</p> <p>РН-7. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами</p>
--	---

	<p>у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом.</p> <p>PH-8. Організувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями психофізичного розвитку, діагностико-консультативну діяльність.</p> <p>PH-10. Здійснювати спостереження за дітьми з психофізичними порушеннями (інтелекту, мовлення, зору, слуху, опорно-рухових функцій тощо), реалізовувати корекційно-педагогічну роботу з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей, індивідуальних освітніх потреб, можливостей та здібностей.</p> <p>PH-15. Застосовувати у професійній діяльності сучасні універсальні та спеціалізовані інформаційні системи та програмні продукти; бібліотечні ресурси та технології, зокрема електронні; спеціальну апаратуру та інструменти.</p> <p>PH-17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.</p> <p>PH-18. Вміти проводити діагностику мовленнєвих порушень особистості, прогнозувати успішність корекційно-розвивального процесу, складати індивідуальні програми корекційно-розвивальної та/або корекційно-відновлювальної роботи.</p>
--	--

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 - 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 - 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача;

	в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 - 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 - 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35-59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 - 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

Поточний контроль теоретичних знань студентів здійснюється за 3-бальною шкалою: 1-1,5 – “задовільно”, 2-2,5 – “добре”, 3 – “відмінно”.

Оформлення таблиць, рисунків, схем – 1-3 бали.

Наукове дослідження проблемних питань, пошук та формулювання шляхів їх вирішення – 1-3 бали.

Повідомлення за визначеною тематикою (не більше одного на студента) – 5 балів.

Розподіл балів

Поточний контроль						Разом	Сума	Під. кон.	Заг. сум.
Розділ 1			Розділ 2						
Т 1.1.	Т 1.2.	Т 1.3.	Т 2.1.	Т 2.2.	Т 2.3.	42	75	25	100
Поточний контроль									
3	9	6	3	6	15				
Контроль самостійної роботи						33			
3	12	-	-	6	12				

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: екзамен, комплексна контрольна робота, поточне теоретичне опитування, реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

6. Програма освітньої компоненти

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Анатомо-фізіологічна, патологічна характеристика нервової системи людини:

Тема 1.1. Загальна характеристика нервової системи людини:

1. Роль та значення знань про будову та функціонування НС людини в нормі та патології у професійній діяльності вчителя-дефектолога.

2. Загальна характеристика нервової системи людини. Класифікація та характеристика видів НС.

3. Характеристика нервової тканини.

4. Характеристика нейронів. Характеристика нервових волокон.

5. Рефлекторна діяльність НС. Поняття про рефлекторну дугу.

Характеристика рефлекторних дуг.

6. Поняття про нервовий центр. Властивості нервових центрів.

Тема 1.2. Нервова система людини. Будова, функції та патологія НС.

Функціональні блоки головного мозку:

1. Будова спинного мозку людини.

2. Оболонки спинного мозку.

3. Функції спинного мозку.

4. Патологія спинного мозку.

5. Довгастий мозок та міст.

6. Середній мозок.

7. Проміжний мозок.

8. Мозочок.

9. Кінцевий мозок.

10. Кора головного мозку.

11. Функціональна активність кори головного мозку.

12. Функціональні блоки головного мозку.

13. Характеристика лімбіко-ретикулярного комплексу головного мозку.

14. Діагностика нервової системи людини.

Тема 1.3. Фізіологічні та патологічні процеси в ЦНС людини:

1. Поняття про нервову діяльність, її характеристика.
2. Процеси збудження та гальмування у КГМ.
3. Нейродинамічна характеристика КГМ.
4. Поняття про функціональну систему, локалізація функцій в головному мозку людини.
5. Динамічна локалізація функцій у КГМ.
6. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку людини.
7. Вищі кіркові функції людини та їх порушення.
8. Нейрофізіологічні засади професійної діяльності вчителя-дефектолога.

Розділ 2. Клініко-неврологічна характеристика мовленнєвих порушень:**Тема 2.1.** Анатоомо-фізіологічні та неврологічні засади мовлення:

1. Характеристика мовлення.
2. Загальна характеристика мовленнєвої функціональної системи.
Механізми мовлення.
3. Характеристика центральної частини мовленнєвої системи.
4. Характеристика провідникової частини мовленнєвої системи.
5. Характеристика “виконавчої” частини мовленнєвої системи.
6. Сучасні підходи до класифікації порушень мовлення.

Тема 2.2. Руховий аналізатор в нормі та патології мовленнєвої діяльності:

1. Загальна характеристика рухів людини.
2. Сучасне розуміння організації рухів: концепція М.О. Бернштейна (рівні регуляції рухів, їх характеристика).
3. “Кіркова” організація рухової функціональної системи.
4. Морфо-функціональна характеристика пірамідної системи.
5. Морфо-функціональна характеристика екстрапірамідної системи.

6. Характеристика рухових порушень при ураженнях пірамідної системи.

7. Характеристика рухових порушень при ураженнях екстрапірамідної системи.

8. Праксис. Диспраксія. Підходи до класифікації диспраксій.

9. Поняття про апраксію, підходи до класифікацій апраксії.

Тема 2.3. Клініко-неврологічна характеристика порушень мовлення внаслідок органічного ураження та функціональних розладів НС:

1. Алалія: етіологія та патогенез; класифікації алалії; клініко-неврологічна характеристика форм алалії; диференціальна діагностика, консультування та корекційно-розвивальна робота при алалії; організація навчально-виховної роботи при алалії.
2. Афазія: етіологія, патогенез; клініко-неврологічна характеристика форм афазії; диференціальна діагностика, консультування та корекційно-відновна робота при афазії; організація супроводу осіб з афазією.
3. Дизартрія: етіологія, патогенез; підходи до класифікації дизартрії, характеристика форм дизартрії. диференціальна діагностика, консультування та корекційно-розвивальна робота при дизартрії; організація навчально-виховної роботи при дизартрії.
4. Характеристика порушень темпо-ритмічної організації мовлення не судомного характеру (тахіталія, брадилалія, полтерн, батаризм).
5. Заїкання: етіологія та патогенез; симптоматика заїкання; класифікація заїкання.
6. Обстеження та супровід осіб із порушенням темпо-ритмічної організації мовлення (диференціальна діагностика, консультування, організація корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи).
7. Поняття про письмове мовлення та його порушення (дислексія, алексія, дисграфія, аграфія, дизорфографія).

8. Письмове мовлення: етіологія, патогенез; симптоматика, класифікації порушень.

10. Обстеження та супровід осіб із порушенням письмового мовлення (диференціальна діагностика, консультування, організація корекційно-розвивальної та навчально-виховної роботи).

6.2. Структура та обсяг освітньої компоненти

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Сам. роб.	Конс.	Лекції		Практ.	Сам. роб.	Конс.	
Розділ 1. Анатомо-фізіологічна, патологічна характеристика нервової системи людини										
Тема 1.1. Загальна характеристика нервової системи людини.	9	2	2	5	-	9	2	2	5	-
Тема 1.2. Нервова система людини. Будова, функції та патологія НС. Функціональні блоки головного мозку.	30	4	6	20	-	30	2	2	26	-
Тема 1.3. Фізіологічні та патологічні процеси в ЦНС людини.	18	4	4	10	-	18	-	-	18	-
Розділ 2. Клініко-неврологічна характеристика мовленнєвих порушень										
Тема 2.1. Анатомо-фізіологічні та неврологічні засади мовлення.	8	2	2	4	-	8	-	-	6	2
Тема 2.2. Руховий аналізатор в нормі та патології мовленнєвої діяльності.	23	4	4	15	-	23	-	-	23	-
Тема 2.3. Клініко-неврологічна характеристика порушень мовлення внаслідок органічного ураження та функціональних розладів НС.	62	10	10	40	2	62	-	-	62	-
Усього годин	150	26	28	94	2	150	4	4	140	2

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Загальна характеристика нервової системи людини.	2	2
2.	Нервова система людини. Будова, функції та патологія НС. Функціональні блоки головного мозку.	6	2
3.	Фізіологічні та патологічні процеси в ЦНС людини.	4	-
4.	Анатомо-фізіологічні та неврологічні засади мовлення.	2	-
5.	Руховий аналізатор в нормі та патології мовленнєвої діяльності.	4	-
5.	Клініко-неврологічна характеристика порушень мовлення внаслідок органічного ураження та функціональних розладів НС.	10	-
Усього годин		28	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Абрамова А.В. Речевые и сенсорные системы и их нарушения: Учебное пособие / Под ред. В.И. Селиверстова. М.: Владос, 2006. 288 с.
2. Бадалян Л. О. Невропатология : учебник для студентов. М.: Академия, 2013. 400 с.
3. Веренич С. В. Нервная система в норме и патологии: нейрофизиология : учеб.-метод. Пособие. Минск: БГПУ, 2011. 104 с.
4. Григорова А.І., Соколова Л.І., Герасимчук Р.Д. та ін. Неврологія: підручник. 3-є вид., переробл. та допов. К.: ВСВ «Медицина», 2020. 620 с.
5. Коляденко Г. І. Анатомія людини: Підручник. К.: Либідь, 2001. 384 с.
6. Лазарева І.А. Неврологічні основи логопедії: навчально-методичний посібник для студентів дефектологічних спеціальностей. Луганськ, 2005. 132 с.

7. Логвінова Л.Л., Лактюшина Т.Л. Алалія. Слов'янськ: СДПУ, 2004. 65 с.
8. Ляпидевский С. С. Невропатология. Естественнонаучные основы специальной педагогики. Учебник для студентов ВУЗов / Под ред-ей В. И. Селиверстова. М.: Владос, 2000.
9. Махукова Т. Неврологічні основи логопедії. Навчально-методичний посібник. Старобільськ: Видавництво: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 135 с.
10. Нейман Л. В., Богомільский М. Р. Анатомия, физиология и патология органов слуха и речи: Учебник для пед. вузов / Под ред. В. Н. Селиверстова. – М.: ВЛАДОС, 2008. 224 с.
11. Ньюкиктъен Чарльз. Детская поведенческая неврология. В двух томах. Том 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: file:///D:/niokiktyen_ch_detskaya_povedencheskaya_nevrologia_tom_2.pdf
12. Томіч Л.М. Невропатологія та неврологічні основи логопедії. Курс лекцій. Бердянськ: Вид. Ткачук О.В., 2010.
13. Чайченко Г. М. Фізіологія людини і тварин: Підручник. К.: Вища школа, 2003. 463 с.
14. Шеремет М.К., Боряк О.В. Неврологічні основи логопедії. Навчальний посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 252 с.

Додаткова:

1. Анохин П. К. Условные вопросы теории функциональных систем. М.: Наука, 1980.
2. Гуровец Г. Н. Детская невропатология. М.: Владос, 2004.
3. Іонов І.А. та ін. Фізіологія вищої нервової діяльності (ВНД): навчальний посібник. Харків: ФОП Петров В.В., 2017. 143 с.
4. Корсакова Н. К., Московичуте Л.И. Клиническая нейропсихология. М.: Академия, 2003. 425 с.
5. Лурия А. Р. Высшие корковые функции человека. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 624 с.

6. Смирнов В. М. Нейрофизиология и высшая нервная деятельность детей и подростков : учеб. пособие для студентов вузов. – 3-е изд. – М.: Академия, 2007. 464 с.

7. Хомская Е.Д. Нейропсихология. 3-е издание. СПб., 2003. 496 с.

8. Шеремет М.К. Логопедія: підручник, третє видання, перероблене та доповнене. За ред. М.К.Шеремет. К.: Слово, 2014. 672 с.

Електронні ресурси:

<http://www.asha.org>

<http://www.aacap.org>

https://library.sspu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Boryak_Nevrologichni_ostanovy.pdf

<https://www.msmanuals.com/uk/professional/neurologicdisorders/stroke/overview-of-stroke>

<https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/3344/insult-ishemichnij>

<https://imedica.com.ua/service/?id=127>

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Підручники та навчальні посібники.
2. Словники та енциклопедії.
3. Наочний матеріал (відповідно теми), муляжі та моделі анатомічних органів та структур.
4. Проектор, аудіо та відео наочність.
5. Обладнання для обстежень: неврологічний молоточок.
6. Використання елементів дистанційного навчання.